

การบริหารจัดการขยะมูลฝอยแบบมีส่วนร่วมของเทศบาลตำบลเมืองงาย
อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่
Participatory Waste Management of Muang Ngai Sub-district
Municipality, Chiang Dao District, Chiang Mai Province

ปรีชานนท์ แสงเขื่อน¹, ธรรมพร ตันตรา², สุริยะจรัส เตชะตันมินสกุล³ และ วินิจ ผาเจริญ⁴
Preechanon Saengkhuen¹, Thammaporn Tantra², Suriyajaras Techatunminasakul³
and Winit Pharcharuen⁴

Received: 14 July 2025; Revised: 19 September 2025; Accepted: 21 September 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) สภาพการบริหารจัดการขยะมูลฝอยและระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลเมืองงาย อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ และ 2) เสนอแนวทางที่เหมาะสมในการบริหารจัดการขยะมูลฝอยแบบมีส่วนร่วม รูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ประชากรและกลุ่มตัวอย่างคือ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการขยะมูลฝอยจำนวน 66 คน ประกอบด้วยคณะผู้บริหารเทศบาล สมาชิกสภาเทศบาล ข้าราชการ เจ้าหน้าที่และลูกจ้าง ผู้นำชุมชน ผู้แทนหน่วยงานรัฐ ผู้แทนผู้ประกอบการ และประชาชนในพื้นที่ เครื่องมือที่ใช้คือแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างและการสนทนากลุ่มย่อย โดยดำเนินการเก็บข้อมูลทั้งข้อมูลทุติยภูมิจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง และข้อมูลปฐมภูมิจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา โดยสังเคราะห์ข้อมูลตามประเด็นวิจัย

ผลการศึกษาพบว่า เทศบาลตำบลเมืองงาย มีงบประมาณ บุคลากร และเครื่องมือเพียงพอทำให้สามารถเก็บขยะได้อย่างต่อเนื่องและไม่เกิดปัญหาขยะตกค้างรุนแรง อย่างไรก็ตาม ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนยังจำกัดอยู่ที่การปฏิบัติตามข้อกำหนด เช่น การซื้อถุงขยะหรือเข้าร่วมกิจกรรมรณรงค์ มากกว่าการมีส่วนร่วมเชิงคิด วางแผน และร่วมตัดสินใจ แนวทางที่เหมาะสมจึงควรเน้นการบูรณาการความร่วมมือทุกภาคส่วน การสร้างชุมชนต้นแบบด้านสิ่งแวดล้อม การจัดทำแผนยุทธศาสตร์ขยะเฉพาะพื้นที่ และการผลักดันเชิงนโยบายให้ปัญหาขยะเป็นวาระแห่งชาติ ข้อเสนอแนะจากการวิจัย ได้แก่ (1) เชิงนโยบาย: รัฐบาลควรจัดสรรงบประมาณและสนับสนุนกฎหมายเพื่อเสริมศักยภาพท้องถิ่น (2) เชิงปฏิบัติการ: เทศบาลควรสร้างกลไกการมีส่วนร่วมที่ต่อเนื่องและพัฒนาชุมชนต้นแบบ และ (3) การศึกษาครั้งต่อไป: ควรมุ่งศึกษาระดับจังหวัดและเปรียบเทียบรูปแบบต่างประเทศ องค์ความรู้สำคัญที่ได้คือ การจัดการขยะที่ยั่งยืนต้องอาศัยทั้ง

^{1 2 3 4} วิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้; School of Administrative Studies, Maejo University
Corresponding Author, E-mail: preechanonsangkhuen@gmail.com

กลไกเชิงโครงสร้างและวัฒนธรรมการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อสร้างความสมดุลระหว่างสิ่งแวดล้อม คุณภาพชีวิต และการพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การบริหารจัดการขยะมูลฝอย; การมีส่วนร่วมของประชาชน; องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

Abstract

This study aimed to (1) examine the current conditions of solid waste management and the level of public participation within the jurisdiction of Muang Ngai Subdistrict Municipality, Chiang Dao District, Chiang Mai Province, and (2) propose appropriate approaches for participatory solid waste management. The research employed a qualitative design. The population and sample consisted of 66 stakeholders involved in waste management, including municipal executives, municipal council members, local officials, staff and employees, community leaders, representatives of government agencies, business operators, and local residents. Research instruments comprised semi-structured interviews and focus group discussions, with data collected from both secondary sources (related documents) and primary sources (in-depth interviews and group discussions). Data were analyzed using content analysis, synthesizing information according to research themes.

The findings revealed that Muang Ngai Subdistrict Municipality has sufficient budget, personnel, and equipment to provide continuous waste collection services and to prevent serious waste accumulation. However, the level of public participation remains limited to compliance with municipal requirements, such as purchasing municipal garbage bags or joining campaigns, rather than active involvement in planning, decision-making, and evaluation. Therefore, appropriate approaches should emphasize integrated collaboration among all sectors, the development of model environmental communities, the establishment of a solid waste management strategic plan tailored to the local context, and policy advocacy to elevate waste issues to a national agenda. Recommendations include: (1) Policy – the government should allocate budgets and enact supportive legislation to strengthen local capacity; (2) Practice – municipalities should develop continuous participatory mechanisms and model communities; and (3) Further Research – future studies should focus on provincial-level waste management and

comparative studies with international models. The key contribution of this study is the recognition that sustainable waste management requires both structural mechanisms and a participatory culture, in order to achieve a balance between environmental protection, quality of life, and sustainable local development.

Keywords: Solid Waste Management; Public Participation; Local Administrative Organizations

บทนำ

ปัญหาขยะมูลฝอย เป็นหนึ่งในประเด็นท้าทายที่สำคัญต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศไทยและของโลกในปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ที่มีการขยายตัวของเมืองและการท่องเที่ยว ซึ่งก่อให้เกิดปริมาณขยะเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง สาเหตุหลักมาจากการบริโภคสินค้าอุปโภคบริโภคที่หลากหลาย ทั้งบรรจุภัณฑ์พลาสติก โฟม แก้ว โลหะ และสารเคมีต่าง ๆ ที่ย่อยสลายยาก (ชัยสิทธิ์ บุญโยธา และพิทักษ์พงษ์ กางการ, 2564) การบริหารจัดการขยะที่ไม่มีประสิทธิภาพ เช่น การเก็บขนไม่ครบถ้วน การกำจัดไม่ถูกต้อง หรือการขาดพื้นที่ฝังกลบที่เหมาะสม ส่งผลโดยตรงสิ่งแวดล้อมและสุขภาพอนามัยของประชาชน ตลอดจนกระทบต่อภาพลักษณ์ของประเทศในเชิงสากล (สิริมา ปกป้อง, 2561) หลักการสำคัญในการจัดการขยะยุคใหม่ จึงต้องยึดแนวคิดการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน โดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งมีบทบาทหน้าที่โดยตรงในการให้บริการสาธารณะด้านการจัดการขยะ รวมถึงการสร้างตระหนักรู้และการมีส่วนร่วมของประชาชนในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การคัดแยกต้นทาง การเก็บขน การกำจัด ไปจนถึงการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ (กรัณยพร เลขธรรกร, 2560)

จังหวัดเชียงใหม่ โดยเฉพาะเขตอำเภอเชียงดาวและเทศบาลตำบลเมืองงาย กำลังเผชิญความเปลี่ยนแปลงของชุมชนจากสังคมชนบทดั้งเดิมไปสู่สังคมเมืองมากขึ้น ส่งผลให้จำนวนประชากรและครัวเรือนเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว มีการขยายตัวของตลาดสด แหล่งท่องเที่ยว ที่พักอาศัย และรีสอร์ทจำนวนมาก (เทศบาลตำบลเมืองงาย, 2567) ปรากฏการณ์เหล่านี้ นำมาซึ่งการสร้างขยะมูลฝอยเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ แม้เทศบาลจะมีระบบเก็บขยะที่ค่อนข้างมีประสิทธิภาพ เช่น การจัดสรรงบประมาณประจำปีที่เพียงพอ การมีบุคลากรและเครื่องมือเก็บขน แต่ยังคงเผชิญปัญหาการมีส่วนร่วมของประชาชนในเชิงลึก ซึ่งส่วนใหญ่จำกัดอยู่ที่การปฏิบัติตาม เช่น การใช้ถุงขยะที่เทศบาลจัดจำหน่าย มากกว่าการมีส่วนร่วมเชิงคิด ร่วมวางแผน หรือร่วมประเมินผล (นฤนาท ยืนยง และพิชานาถ เงินดีเจริญ, 2565) ปัญหานี้สะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นของการพัฒนาโลกที่ทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ตลอดจนการบูรณาการความร่วมมือระหว่างภาครัฐ เอกชน และประชาสังคม เพื่อให้การจัดการขยะเป็นระบบที่ยั่งยืนและเหมาะสมกับบริบทท้องถิ่น

ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษารูปแบบการบริหารจัดการขยะมูลฝอยแบบมีส่วนร่วมในพื้นที่เทศบาลตำบลเมืองงาย อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงศักยภาพและข้อจำกัดขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตลอดจนบทบาทของประชาชนในฐานะผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรง งานวิจัยจะตอบคำถามสำคัญว่า (1) การบริหารจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบลเมืองงายในปัจจุบันดำเนินการอย่างไรและมีจุดแข็งจุดอ่อนใดบ้าง (2) ระดับและลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนและภาคีเครือข่ายในพื้นที่เป็นไปในลักษณะใด (3) ปัญหาและอุปสรรคสำคัญที่ทำให้การบริหารจัดการขยะยังไม่บรรลุผลอย่างยั่งยืนคืออะไร และ (4) แนวทางที่เหมาะสมในการพัฒนาการจัดการขยะมูลฝอยแบบมีส่วนร่วม สำหรับพื้นที่ดังกล่าวควรมีลักษณะเช่นไร ทั้งในเชิงนโยบาย ยุทธศาสตร์ และการปฏิบัติการ โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างความสมดุลระหว่างการรักษาสสิ่งแวดล้อม คุณภาพชีวิตของประชาชน และการพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการบริหารจัดการขยะมูลฝอยและการมีส่วนร่วมของประชาชนในเขตพื้นที่ความรับผิดชอบของเทศบาลตำบลเมืองงาย อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษาหาแนวทางที่เหมาะสมในการบริหารจัดการขยะมูลฝอยแบบมีส่วนร่วมในเขตพื้นที่ความรับผิดชอบของเทศบาลตำบลเมืองงาย อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาลักษณะเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่มุ่งสร้างความเข้าใจอย่างลึกซึ้งถึงบริบทการบริหารจัดการขยะมูลฝอยแบบมีส่วนร่วมในพื้นที่เทศบาลตำบลเมืองงาย อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ การออกแบบวิจัยตั้งอยู่บนพื้นฐานของแนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนและการจัดการทรัพยากรสิ่งแวดล้อมท้องถิ่น โดยมุ่งเน้นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรง ทั้งภาคนโยบาย ภาคปฏิบัติ และภาคประชาชน เพื่อสะท้อนภาพรวมที่รอบด้านและลุ่มลึก

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ได้รับการคัดเลือกโดยใช้วิธีการแบบเจาะจง (Purposive Sampling) รวมทั้งสิ้น 66 คน ครอบคลุมกลุ่มที่มีบทบาทสำคัญต่อการจัดการขยะในพื้นที่ ได้แก่ คณะผู้บริหารเทศบาล สมาชิกสภาเทศบาล ข้าราชการส่วนท้องถิ่น เจ้าหน้าที่และลูกจ้าง ผู้แทนหน่วยงานภาครัฐ ผู้แทนผู้ประกอบการ ผู้นำชุมชน และประชาชนในพื้นที่ การคัดเลือกเช่นนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่หลากหลายรอบด้าน ครอบคลุมทั้งมุมมองเชิงนโยบาย เชิงบริหาร และเชิงปฏิบัติจริง

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือหลักที่ใช้ประกอบการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง และการสนทนากลุ่มย่อย โดยมีการออกแบบคำถามอย่างรอบคอบเพื่อให้สอดคล้องกับ

วัตถุประสงค์การวิจัย ทั้งนี้ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างเปิดโอกาสให้ผู้ตอบสามารถสะท้อนประสบการณ์ ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะได้อย่างอิสระ ในขณะที่การสนทนากลุ่มย่อยช่วยให้เกิดการแลกเปลี่ยน มุมมองร่วม และสร้างพลวัตทางความคิดที่หลากหลาย

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บข้อมูลแบ่งออกเป็นสองประเภท ได้แก่ 1) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data): ศึกษาจากเอกสาร ตำรา รายงานวิจัย บทความทางวิชาการ และเอกสารทางราชการที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างฐานความรู้และกรอบแนวคิดเบื้องต้นในการวิเคราะห์ 2) ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data): ดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มย่อยกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง 66 คน โดยมุ่งเน้นการเก็บรายละเอียดเชิงลึกเกี่ยวกับประสบการณ์จริง ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะแนวทางการจัดการขยะที่เหมาะสมกับพื้นที่

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มถูกนำมาวิเคราะห์ด้วยวิธี การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา โดยจัดหมวดหมู่ตามประเด็นการวิจัย ทำการสังเคราะห์สาระสำคัญ และเชื่อมโยงกับกรอบแนวคิดวิจัย ผลการวิเคราะห์จึงมิได้สะท้อนเพียงข้อเท็จจริงในพื้นที่เท่านั้น แต่ยังแสดงให้เห็นพลวัตของการมีส่วนร่วมและแนวทางจัดการขยะมูลฝอยในเชิงสร้างสรรค์

สรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการขยะมูลฝอยแบบมีส่วนร่วมของเทศบาลตำบลเมืองงาย อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยสรุปผลการศึกษิตตามขั้นตอนและวัตถุประสงค์ ดังนี้

ผลการวิจัยข้อที่ 1 การบริหารจัดการขยะมูลฝอยและการมีส่วนร่วมของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลเมืองงาย การจัดการขยะมูลฝอยในเขตเทศบาลตำบลเมืองงาย มีลักษณะเป็นกระบวนการที่พัฒนามาจากประสบการณ์ และการปฏิบัติจริงขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภายใต้ข้อจำกัดด้านทรัพยากร งบประมาณ และการมีส่วนร่วมของประชาชน ข้อมูลที่ได้จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญสะท้อนให้เห็นถึงความพยายามของเทศบาลในการจัดวางระบบเก็บขยะ การประชาสัมพันธ์ และการกระตุ้นให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม แม้จะยังไม่สมบูรณ์ตามแนวคิดการมีส่วนร่วมเชิงวิชาการ แต่ก็มีพัฒนาการอย่างมีนัยสำคัญ ดังคำเสียดสีจากผู้ให้ข้อมูล

“เรามีนงบประมาณประจำปีที่เพียงพอสำหรับการจัดซื้อถังขยะ และการว่าจ้างพนักงานเก็บขยะ ทำให้ขยะในพื้นที่ไม่ตักค้าง แต่ปัญหาคือการจัดการเชิงลึก เช่น การคัดแยกที่ต้นทาง ประชาชนยังไม่เข้ามามีส่วนร่วมอย่างจริงจัง” (ผู้บริหารเทศบาล ตำบลเมืองงาย)

“ชุมชนของเรามีการรณรงค์บ้าง แต่ส่วนใหญ่ชาวบ้านก็แค่ทำตามที่เทศบาลบอก เช่น ซื้อถังขยะ ใช้อย่างที่กำหนด แต่ไม่ได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมคิดหรือเสนอแนะว่าควรจัดการอย่างไรให้ดียิ่งขึ้น” (ผู้นำชุมชน หมู่บ้านเมืองงายเหนือ)

“เวลาเทศบาลจัดกิจกรรม เช่น โครงการคัดแยกขยะหรือลดการใช้ถุงพลาสติก เราก็เข้าร่วม แต่พอหมดโครงการ ทุกอย่างก็กลับไปเหมือนเดิม การมีส่วนร่วมมันยังไม่ต่อเนื่องหรือ เข้มแข็งพอ” (ประชาชนทั่วไป บ้านใหม่)

จากคำสะท้อนดังกล่าวสามารถตีความได้ว่า ระบบการบริหารจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบลเมืองงายมีโครงสร้างพื้นฐาน ที่ค่อนข้างชัดเจน ได้แก่ การมีงบประมาณ บุคลากร และอุปกรณ์ที่เพียงพอ อย่างไรก็ตามหัวใจสำคัญของการจัดการขยะในเชิงยั่งยืน คือ การมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งยังคงอยู่ในลักษณะการปฏิบัติตาม มากกว่าการมีส่วนร่วมเชิงคิดและร่วมกำหนดทิศทาง การที่ชุมชนยังขาดการมีส่วนร่วมในขั้นการคิดและการตัดสินใจ สะท้อนถึงความจำเป็นของการสร้างกลไกการมีส่วนร่วม ที่ลึกซึ้งและต่อเนื่องมากขึ้น เพื่อให้ประชาชนรู้สึกเป็นเจ้าของร่วม ในกระบวนการจัดการขยะ อีกทั้งยังพบว่า ความสำเร็จที่มีอยู่ส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับบทบาทเชิงรุกของเทศบาล ไม่ใช่พลังของชุมชนเอง หากเทศบาลหยุดการผลักดัน ปัญหาขยะก็มีแนวโน้มที่จะกลับมา นี่จึงเป็นข้อบ่งชี้ว่าการจัดการปัญหาขยะยังไม่ได้กลายเป็นวัฒนธรรมของชุมชน แต่เป็นเพียง “กิจกรรมชั่วคราว” ที่ต้องการแรงขับจากภายนอก

ผลการวิจัยข้อที่ 2 แนวทางที่เหมาะสมในการบริหารจัดการขยะมูลฝอยแบบมีส่วนร่วมในพื้นที่การศึกษาคั้งนี้ยังชี้ให้เห็นแนวทางที่เหมาะสมซึ่งควรได้รับการพัฒนาเพื่อต่อยอดจากสถานการณ์ปัจจุบัน ได้แก่ การบูรณาการทุกภาคส่วน การวางแผนเชิงยุทธศาสตร์ การสร้างชุมชนต้นแบบ และการพัฒนากลไกให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างจริงจังในทุกขั้นตอน ดังเสียงสะท้อนจากผู้ให้ข้อมูล

“การจัดการขยะจะยั่งยืนได้ ต้องทำให้ประชาชนรู้สึกว่าเขาเป็นเจ้าของร่วม ไม่ใช่แค่ทำตามคำสั่งของเทศบาล หากเราสามารถดึงชาวบ้านให้เข้ามามีส่วนร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ เช่น การออกข้อบัญญัติท้องถิ่นร่วมกัน จะทำให้เขาเห็นความสำคัญและปฏิบัติตามด้วยใจ” (สมาชิกสภาเทศบาล เมืองงาย)

“จริง ๆ แล้วการแก้ปัญหาขยะไม่ใช่เรื่องของเทศบาลฝ่ายเดียว ต้องมีทั้งโรงเรียน วัด ชุมชน นักท่องเที่ยว และภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมด้วย เช่น ทำโครงการชุมชนต้นแบบที่ทุกฝ่ายมีบทบาท จะช่วยสร้างแรงบันดาลใจให้คนอื่นทำตาม” (ผู้นำองค์กรชุมชน บ้านม่วงงัม)

“เราต้องการให้รัฐบาลผลักดันเรื่องนี้เป็นวาระแห่งชาติ เพราะถ้ามีเพียงท้องถิ่นอย่างเดียว มันเกินกำลัง การสนับสนุนงบประมาณและกฎหมายที่ชัดเจนจะช่วยให้เทศบาลมีอำนาจและศักยภาพมากขึ้น” (ประชาชนผู้สูงอายุ บ้านหนองบัว)

เสียงสะท้อนดังกล่าวสะท้อนความเข้าใจร่วมว่า การแก้ไขปัญหาขยะในระยะยาวไม่สามารถพึ่งพาเพียงเทศบาลได้ แต่ต้องอาศัยพลังร่วมของทุกภาคส่วน โดยเฉพาะการสร้างชุมชนต้นแบบที่มีส่วนร่วมจากทั้งโรงเรียน วัด ภาคเอกชน และประชาชนทั่วไป ถือเป็นแนวทางที่ช่วยสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วม และก่อให้เกิดการเรียนรู้ที่สามารถถ่ายทอดขยายผลไปสู่พื้นที่อื่น ๆ ได้ นอกจากนี้ยังปรากฏชัดว่า การจัดการขยะจำเป็นต้องได้รับการยกระดับในเชิงนโยบายระดับชาติ การที่ผู้ให้ข้อมูลเสนอให้รัฐบาลผลักดันให้เป็นวาระแห่งชาติ บ่งชี้ถึงข้อจำกัดขององค์กร

ปกครองส่วนท้องถิ่นที่ยังขาดอำนาจและทรัพยากรเพียงพอ เมื่อเชื่อมโยงกับกรอบแนวคิดทางการบริหารแล้ว จะเห็นได้ว่าปัญหาขยะเป็นปัญหาสาธารณะ ที่ต้องการกลไกเชิงโครงสร้างและการสนับสนุนจากนโยบายสาธารณะ ไม่ใช่เพียงการแก้ไขในระดับพื้นที่ ดังนั้น แนวทางที่เหมาะสมจึงควรประกอบด้วย (1) การสร้างกลไกการมีส่วนร่วมเชิงลึก เช่น ให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทในกระบวนการคิด วางแผน และประเมินผล (2) การสร้างเครือข่ายความร่วมมือที่กว้างขวางครอบคลุมทั้งรัฐ เอกชน และประชาสังคม (3) การผลักดันเชิงนโยบายในระดับประเทศ เพื่อเสริมพลังให้กับการปฏิบัติในระดับท้องถิ่น และ (4) การพัฒนาชุมชนต้นแบบเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สามารถต่อยอดไปสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงวัฒนธรรมของการจัดการขยะได้

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการขยะมูลฝอยแบบมีส่วนร่วมของเทศบาลตำบลเมืองงาย อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยได้มีประเด็นที่น่าสนใจมาอภิปรายผลดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาการบริหารจัดการขยะมูลฝอยและการมีส่วนร่วมของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลเมืองงาย ผลการวิจัยพบว่า เทศบาลตำบลเมืองงาย มีระบบการบริหารจัดการขยะที่มีความพร้อมในด้านทรัพยากรพื้นฐาน เช่น งบประมาณ บุคลากร และอุปกรณ์การเก็บขน ทำให้การเก็บขยะโดยรวมมีประสิทธิภาพและไม่ปรากฏปัญหาขยะตกค้างอย่างรุนแรงในชุมชน อย่างไรก็ตาม ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน ยังอยู่ในลักษณะการปฏิบัติตามมากกว่าการมีส่วนร่วมเชิงคิดและการกำหนดนโยบาย โดยชุมชนมีส่วนร่วมเพียงบางกิจกรรม เช่น การซื้อถุงขยะ การเข้าร่วมกิจกรรมรณรงค์ แต่ยังไม่ได้เข้ามามีบทบาทในเชิงการคิด วางแผน และประเมินผล ทำไมผลจึงเป็นเช่นนั้น 1) ปัจจัยด้านวัฒนธรรมการบริหารแบบบนลงล่าง (Top-down): การจัดการขยะของท้องถิ่นไทยส่วนใหญ่ยังอิงอยู่กับรูปแบบรัฐเป็นผู้กำหนด ประชาชนเป็นผู้ปฏิบัติ ซึ่งทำให้เกิดความไม่สมดุลระหว่างอำนาจการตัดสินใจกับการมีส่วนร่วม ประชาชนจึงคุ้นชินกับการเป็นผู้ปฏิบัติตาม มากกว่าการเป็นผู้กำหนดทิศทางร่วม 2) ข้อจำกัดด้านความรู้และจิตสำนึก: แม้เทศบาลจะมีการประชาสัมพันธ์และจัดกิจกรรมรณรงค์ แต่ยังไม่เพียงพอที่จะสร้างวัฒนธรรมการคัดแยก และลดขยะให้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องในชีวิตประจำวัน ประชาชนจำนวนมากจึงมองว่า การจัดการขยะเป็นหน้าที่ของเทศบาล มากกว่าจะเป็นหน้าที่ของทุกคน 3) โครงสร้างเชิงนโยบายและกฎหมาย: แม้กฎหมายจะให้อำนาจแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดการขยะ แต่ขาดการสนับสนุนเชิงโครงสร้าง เช่น งบประมาณด้านการสร้างกลไกการมีส่วนร่วมโดยเฉพาะ ทำให้บทบาทของชุมชนถูกจำกัดอยู่เพียงกิจกรรมที่เทศบาลจัดขึ้น ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของกมลทิพย์ จอมศรี (2563) ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยในพื้นที่เทศบาลนคร เจ้าพระยาสุรศักดิ์ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี พบว่าการมีส่วนร่วมส่วนใหญ่จำกัดอยู่ที่การปฏิบัติตาม เช่น การทิ้งขยะตามจุดที่กำหนด มากกว่าการร่วมคิดและวางแผน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยในพื้นที่เมืองงายที่สะท้อนลักษณะการมีส่วนร่วมเชิงรับมากกว่าเชิงรุก เหมือนกันกับบนถนาท ยืนยง และพิชานาถ เงินดีเจริญ (2565) ศึกษาการจัดการขยะของตำบลสำ

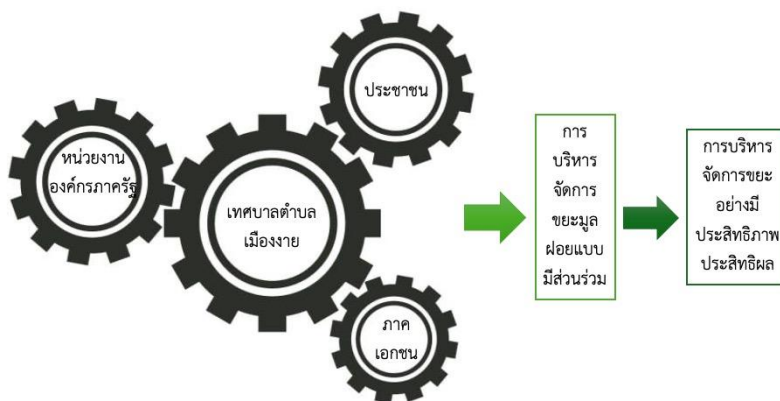
พะเนียง จังหวัดนครราชสีมา พบว่า ความสำเร็จในการจัดการขยะจะเกิดขึ้นเมื่อประชาชนมีส่วนร่วมทุกขั้นตอน ตั้งแต่การคิด การดำเนินงาน ไปจนถึงการประเมินผล การที่เมืองงายยังไม่มี การมีส่วนร่วมเชิงคิดจึงอธิบายได้ว่า เพราะกลไกการมีส่วนร่วมยังไม่ชัดเจน นอกจากนั้นกิริตวิวรรณ กัลยาณมิตร และคณะ (2563) ศึกษาความสำเร็จในการพัฒนาชุมชนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า การสร้างจิตสำนึกและค่านิยมร่วมคือ ปัจจัยสำคัญในการทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริง งานนี้ช่วยอธิบายว่าการที่เมืองงายยังไม่เกิดการมีส่วนร่วมเชิงลึก เกิดจากการขาดกลไกในการสร้างค่านิยมและวัฒนธรรมร่วมเกี่ยวกับการจัดการขยะ สามารถสรุปได้ว่า แม้เทศบาลตำบลเมืองงายจะมีศักยภาพในเชิงโครงสร้าง (งบประมาณ บุคลากร เครื่องมือ) แต่หากไม่สามารถสร้างกลไกที่ดึงประชาชนเข้ามามีบทบาทเชิงคิดและการตัดสินใจได้ การจัดการขยะก็ยังคงพึ่งพิงเทศบาลมากกว่าชุมชน และไม่สามารถพัฒนาไปสู่ระบบที่ยั่งยืนได้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษาแนวทางที่เหมาะสมในการบริหารจัดการขยะมูลฝอยแบบมีส่วนร่วมในเขตเทศบาลตำบลเมืองงาย ผลการวิจัยพบว่า แนวทางที่เหมาะสมในการจัดการขยะมูลฝอยในพื้นที่ควรเป็นการบูรณาการความร่วมมือระหว่างภาครัฐ เอกชน และประชาชน โดยรัฐบาลควรยกระดับปัญหาขยะให้เป็นวาระแห่งชาติ จัดทำนโยบายและยุทธศาสตร์ที่ชัดเจน ขณะเดียวกันเทศบาลควรพัฒนาโครงการชุมชนต้นแบบ เพิ่มช่องทางการมีส่วนร่วม และสร้างแผนยุทธศาสตร์การจัดการขยะเฉพาะพื้นที่ ทำให้ผลวิจัยเป็นเช่นนั้น 1) ความซับซ้อนของปัญหาขยะ: ปัญหาขยะในปัจจุบันไม่ได้เป็นเพียงปัญหาทางกายภาพของการเก็บและกำจัด แต่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจ สังคม และพฤติกรรมของประชาชน การแก้ไขจึงต้องอาศัยความร่วมมือข้ามภาคส่วน 2) ข้อจำกัดของเทศบาล: เทศบาลมีศักยภาพในการปฏิบัติ แต่ยังคงงบประมาณและอำนาจในการบังคับใช้มาตรการที่เข้มแข็ง การยกระดับปัญหาขยะเป็นนโยบายระดับชาติจะช่วยเสริมศักยภาพของท้องถิ่น 3) ความจำเป็นของชุมชนต้นแบบ: การสร้างต้นแบบเป็นวิธีการที่ทรงพลังในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม เพราะทำให้ประชาชนได้เห็นตัวอย่างที่จับต้องได้ และสามารถนำไปปรับใช้ในพื้นที่ของตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสุพรรณฯ สุเทพ (2564) การพัฒนาเครือข่ายการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการขยะในพื้นที่อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่าการจัดการขยะจะประสบความสำเร็จเมื่อเทศบาลสร้างโครงการเชิงนวัตกรรม เช่น การสร้างชุมชนต้นแบบด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอที่เมืองงายควรสร้างชุมชนต้นแบบ และพระครูนิติธรรมบัณฑิต (สุริยา คงคาไหว) และคณะ (2568) ศึกษาการจัดการขยะของชุมชน พบว่า ปัจจัยความสำเร็จสำคัญคือการมีเครือข่ายความร่วมมือระหว่างรัฐ เอกชน และชุมชน การที่เมืองงายต้องการบูรณาการทุกภาคส่วนจึงสะท้อนให้เห็นถึงเงื่อนไขความสำเร็จเดียวกัน นอกจากนั้นงานวิจัยของจิราพร แก้วคำแปง และคณะ (2568) ศึกษาการคัดแยกขยะในตำบลหนองกุง พบว่า ความสำเร็จขึ้นอยู่กับการสร้างกติกาชุมชนและการสนับสนุนจากท้องถิ่น งานนี้ชี้ให้เห็นว่าการมีกติกาและข้อบัญญัติท้องถิ่นเป็นสิ่งจำเป็นต่อการสร้างความยั่งยืนในการจัดการขยะ เมื่อเปรียบเทียบกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จะเห็นว่า แนวทางการจัดการขยะที่ยั่งยืนต้องประกอบด้วย 3 มิติหลัก ได้แก่ (1) นโยบายระดับชาติ ที่ให้การสนับสนุนด้านทรัพยากรและอำนาจ (2) กลไก

ท้องถิ่น ที่พัฒนาโครงการเชิงนวัตกรรมและสร้างต้นแบบ และ (3) การมีส่วนร่วมของประชาชน ที่มีบทบาทในทุกขั้นตอนของกระบวนการจัดการ ทั้งสามมิตินี้หากขาดส่วนใดส่วนหนึ่ง การจัดการขยะ จะไม่สามารถบรรลุผลในเชิงยั่งยืนได้ การศึกษาครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่า การบริหารจัดการขยะมูลฝอยแบบมีส่วนร่วมในพื้นที่เทศบาลตำบลเมืองงายมีศักยภาพเชิงโครงสร้าง แต่ยังขาดความเข้มแข็งเชิงวัฒนธรรมการมีส่วนร่วมของประชาชน การแก้ไขปัญหาในระยะยาวจึงจำเป็นต้องยกระดับจากการบริหารจัดการเชิงปฏิบัติ ไปสู่การสร้างวัฒนธรรมการมีส่วนร่วมที่ผสมผสานนโยบายระดับชาติ กลไกระดับท้องถิ่น และพลังของประชาชน

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ ชี้ให้เห็นว่า การจัดการขยะมูลฝอยที่มีประสิทธิภาพมิได้ขึ้นอยู่กับเพียงการมีงบประมาณ บุคลากร หรือเครื่องมือที่เพียงพอเท่านั้น หากแต่ต้องอาศัยกระบวนการที่เชื่อมโยงอย่างเป็นระบบตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ โดยมีประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนอย่างแท้จริง ตั้งแต่การร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ ไปจนถึงการร่วมประเมินผล ซึ่งการมีส่วนร่วมดังกล่าวไม่เพียงช่วยเสริมให้การจัดการขยะเป็นไปอย่างยั่งยืน แต่ยังสร้างวัฒนธรรมการมีส่วนร่วม ที่ทำให้ประชาชนตระหนักและรับผิดชอบต่อทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ของตนเองอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ งานวิจัยยังทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในฐานะกลไกประสานความร่วมมือ ที่ต้องทำงานควบคู่กับภาครัฐส่วนกลาง ภาคเอกชน และภาคประชาชน โดยเทศบาลไม่อาจจัดการปัญหาขยะได้ลำพัง หากไม่ได้รับการสนับสนุนเชิงโครงสร้างจากนโยบายและกฎหมายระดับชาติ ขณะเดียวกัน การสร้างชุมชนต้นแบบด้านสิ่งแวดล้อมและการขยายเครือข่ายความร่วมมือ ถือเป็นแนวทางสำคัญที่ช่วยผลักดันให้การจัดการขยะกลายเป็นกระบวนการเรียนรู้ร่วมของสังคม ซึ่งองค์ความรู้ดังกล่าวสามารถนำไปประยุกต์ใช้เป็นต้นแบบ สำหรับการพัฒนานโยบายสาธารณะและการจัดการทรัพยากรสิ่งแวดล้อมในพื้นที่อื่น ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน ซึ่งแสดงได้ดังแผนภาพดังนี้

ภาพ 1 กระบวนการบริหารจัดการขยะมูลฝอยแบบมีส่วนร่วม

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ พบว่า เทศบาลตำบลเมืองงายมีศักยภาพด้านงบประมาณ บุคลากร และระบบการเก็บขยะ ที่สามารถควบคุมไม่ให้เกิดปัญหาขยะตกค้างรุนแรง อย่างไรก็ตาม ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนยังอยู่ในลักษณะเชิงปฏิบัติตาม มากกว่าการมีส่วนร่วมเชิงคิดและการตัดสินใจ จึงทำให้การจัดการขยะยังไม่พัฒนาไปสู่ความยั่งยืนที่แท้จริง ข้อค้นพบสำคัญคือ การจัดการขยะที่มีประสิทธิผล จำเป็นต้องอาศัยการบูรณาการความร่วมมือทุกภาคส่วน ควบคู่กับการสร้างวัฒนธรรมการมีส่วนร่วมในชุมชนและการสนับสนุนเชิงนโยบายระดับชาติ จากการศึกษาวิจัยนี้มีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

รัฐบาลควรกำหนดให้การจัดการขยะมูลฝอยเป็นวาระแห่งชาติ พร้อมทั้งปรับปรุงกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง เพื่อเปิดโอกาสให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถดำเนินการแก้ไขปัญหาขยะได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น นอกจากนี้ ควรมีการจัดสรรงบประมาณสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการพัฒนาโรงกำจัดขยะครบวงจรและการใช้เทคโนโลยีที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เพื่อให้สามารถรองรับปริมาณขยะที่เพิ่มขึ้นในอนาคต

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

ในระดับพื้นที่ เทศบาลควรจัดทำแผนยุทธศาสตร์ด้านการจัดการขยะมูลฝอย ที่ครอบคลุมทั้งกระบวนการคัดแยก เก็บขน และกำจัดอย่างเหมาะสม รวมถึงการสร้างชุมชนต้นแบบด้านสิ่งแวดล้อม ที่ประชาชนสามารถเรียนรู้และนำไปปฏิบัติจริงได้ ควบคู่กับการส่งเสริมการสื่อสารรณรงค์อย่างต่อเนื่องเพื่อสร้างจิตสำนึกและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของประชาชนจากการปฏิบัติตามไปสู่การมีส่วนร่วมเชิงคิดและเชิงตัดสินใจอย่างแท้จริง

3. ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาครั้งต่อไป

การวิจัยในอนาคต ควรมุ่งศึกษาการจัดการขยะในระดับจังหวัดหรือภูมิภาค เพื่อสร้างองค์ความรู้เชิงเปรียบเทียบและพัฒนา รูปแบบที่สอดคล้องกับบริบทของแต่ละพื้นที่ นอกจากนี้ควรมีการถอดบทเรียนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ประสบความสำเร็จ เพื่อนำมาสังเคราะห์เป็นแนวปฏิบัติที่ดี (Best Practices) และศึกษารูปแบบการจัดการขยะในต่างประเทศที่ได้รับการยอมรับ เพื่อประยุกต์ใช้กับสังคมไทย อันจะช่วยยกระดับการจัดการขยะของประเทศให้มีความเป็นระบบและยั่งยืนมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กมลทิพย์ จอมศรี. (2563). การศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยในพื้นที่เทศบาลนคร เจ้าพระยาสุรศักดิ์ อำเภอสรรพยา จังหวัดชลบุรี. (วิทยานิพนธ์หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยบูรพา, ชลบุรี.
- กรัณยพร เลขธรากร. (2560). มาตรการทางกฎหมายในการจัดการขยะมูลฝอยในจังหวัดอ่างทอง. (วิทยานิพนธ์หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.

- กীরติวรรณ กัลยาณมิตร, สันถนัญญ์ จักรภัทรวงศ์ และวิจิตรา ศรีสอน. (2563). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนตำบลหัวดวง อำเภอเมืองจังหวัดพิจิตร. *วารสารรัชต์ภาคย์*, 14(34), 69–85.
- จิราพร แก้วคำแปง, นวลนภา จุลสุทธิ และประยูร อิมิวัตร์. (2568). แนวการปฏิบัติที่ดี การบริหารจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนต้นแบบ Zero waste บ้านห้วยน้ำขุ่น หมู่ที่ 17 ตำบลแม่ฟ้าหลวง อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย. *วารสารบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย*, 8(1), 25–38.
- ชัยสิทธิ์ บุญโยธา และ พิทักษพงษ์ กางการ. (2564). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในเขตองค์การบริหารส่วน ตำบลหนองไผ่ อำเภอแก้งคร้อ จังหวัดชัยภูมิ. *วารสารวิชาการศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์*, 4(1), 56-70.
- เทศบาลตำบลเมืองงาย. (2567). *ข้อมูลเทศบาลตำบลเมืองงาย*. สืบค้นเมื่อ 2 กุมภาพันธ์ 2568, จาก http://www.muangngai.go.th/user_img/files/สภาพทั่วไปและข้อมูลพื้นฐาน%202568.pdf
- นฤนาท ยืนยง และพิชชานาถ เงินดีเจริญ. (2565). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยของตำบลสำพะเนียง อำเภอโนนแดง จังหวัดนครราชสีมา. *วารสารวิชาการและวิจัย มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*, 12(2), 279-297.
- พระครูนิติธรรมบัณฑิต (สุริยา คงคาไหว), ไพรัตน์ ฉิมหาด, ประสิทธิ์ รักนุ้ย และวนิดา เหมือนจันทร์. (2568). การพัฒนาและการเสริมสร้างเครือข่ายการจัดการขยะของชุมชนที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมในจังหวัดสงขลา. *วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม*, 9(2), 254–268.
- สิริมา ปกป้อง. (2561). *การจัดการปัญหาขยะมูลฝอยตกค้างสะสมในสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยในจังหวัดปทุมธานี*. (วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต). สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- สุพรรณษา สุเทพ. (2564). การพัฒนาเครือข่ายการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการขยะในพื้นที่อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. *วารสารการวิจัยและพัฒนากรมการพัฒนาชุมชน*, 1(1), 93-108